

ÖZET

Bir örgüt olarak okulların hedeflerine ulaşmasında önemli öğelerden birisi öğretmenlerdir. Öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları da onların okulun hedeflerini benimsemeleri ve bu hedef doğrultusunda yoğun çaba göstermelerinde önemli faktörlerden birisidir. Bu önem öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarını incelemeyi gerekli kıldığı açıktır. Özellikle öğretmenlerin örgütsel bağlılığı ile okul yöneticilerinin davranışlarının ilişkisini belirlemek de okullarda etkili liderliği anlamaya katkı sağlamaktadır. Hizmetkar liderlik, kendisini kurumuna ve çalışanlarına adanmış bir felsefeye sahip olma durumunu ifade eder. Son yıllarda eğitim alanında gerçekleştirilen çalışmalara da konu olan hizmetkar liderlik kavramı bu araştırmada da okul yöneticilerinin davranışları olarak seçilmiş ve öğretmenlerin örgütsel bağlılık ile ilişkisi incelenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin eğitim sürecinde özerklik davranışlar sergilemelerinin örgütsel bağlılık ile ilişkilerinin ortaya konması da amaçlanmıştır. Liderlik davranışları ile örgütsel bağlılık özel gereksinimli öğrenciler ile çalışan öğretmen örnekleminde incelenerek, bu gruba özgü sonuçların da elde edilmesi hedeflenmiştir. Tüm bu gerekçelerden hareketle bu araştırmada özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin bağlılık ve özerkliği ile yöneticilerini hizmetkar liderlik olarak algılama düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri belirlenmesi, sonrasında öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre ilişkisinin incelenmesi ve son olarak öğretmenlerin yöneticilerinden algıladıkları hizmetkar liderlik düzeyleri ve özerklik davranışlarının örgütsel bağlılıklarının anlamlı yordayıcısı olup olmadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla İstanbul ili merkezindeki 22 özel eğitim okulunda 2019-2020 eğitim öğretim yılında görev yapan 277 öğretmenden “Örgütsel Bağlılık Ölçeği”, “Hizmetkar Liderlik Ölçeği” ve “Özerklik Davranış Ölçeği” ile veri toplanmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre örgütsel bağlılık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde bağımsız grup “t” testinden kadem ve eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Öğretmenlerin yöneticilerini hizmetkar liderlik olarak algılama düzeyleri ve özerklik davranışlarının örgütsel bağlılıklarını

önemli düzeyde yordayıp yordamadığı ise çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir.

Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerine ilişkin bulgular, öğretmenlerin örgütsel bağlılığın alt boyutlarından olan ahlaki ve çıkarıcı bağlılık düzeylerinin yüksek olduğunu ancak zoraki bağlılık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Demografik değişkenlere ilişkin bulgular ise kadın öğretmenlerin örgütsel bağlılığının alt boyutu olan ahlaki bağlılık düzeylerinin erkek öğretmenlerden önemli düzeyde yüksek olduğunu, erkek öğretmenlerin ise çıkarıcı ve zoraki bağlılık düzeylerinin kadın öğretmenlerden önemli düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları tüm alt boyutlarda mesleki deneyimlerine göre farklılık göstermezken, eğitim düzeylerine göre sadece zoraki bağlılık düzeylerinin önemli düzeyde farklılaşmıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçları da hizmetkar liderliğin örgütsel bağlılığın sadece zoraki alt boyutunun negatif yordayıcısı, öğretmen özerkliğinin ise örgütsel bağlılığın sadece çıkarıcı bağlılığının negatif yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Araştırma sonuçları öğretmenlerin örgütlerine daha yüksek düzeyde örgütlerinin değerlerini benimsemeye dayalı bağlılık ile örgütten elde ettikleri kazançlarına dayalı bağlılıklar geliştirirken, örgüte zorunlu olarak ve olumsuz duygularla bağlılıklarının daha düşük düzeyde olduğunu göstermiştir. Özellikle kadın öğretmenler daha çok örgütün değerlerini içselleştirmeye dayalı bağlılık gösterirken, erkek öğretmenlerin daha çok çıkarlarına dayalı bağlılık geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin örgütsel bağlılıkları açısından bir fark göstermediği araştırmada, eğitim düzeylerinin lisans eğitimi almış öğretmenlerin zoraki bağlılıklarının önlisans almış öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca öğretmen özerkliğinin ahlaki bağlılık düzeyini etkilemediğini göstermiştir. Öğretmenlere daha fazla özerklik sağlanmasının hem çıkarıcı bağlılık hem de zoraki bağlılık durumunu azaltacağı tespit edilmiştir. Hizmetkar liderliğin de öğretmenlerde ahlaki bağlılığı ve çıkarıcı bağlılığı etkilemese bile zoraki bağlılığı azaltacağı ortaya konmuştur. Bu sonuçlar ele alındığında hizmetkar liderliğin uygulanması ve öğretmen özerkliğinin sağlanması durumunda

öğretmenlerin kurumlarına bağlılıklarını artırması konusunda olumlu bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: *Özel Eğitim, Örgütsel Bağlılık, Hizmetkar Liderlik, Öğretmen Özerkliği.*

SUMMARY

As an organization, one of the important elements in achieving the goals of schools is teachers. Teachers' organizational commitment is also one of the important factors in their adoption of the school's goals and their intensive efforts towards this goal. It is clear that this importance makes it necessary to examine teachers' organizational commitment. Especially determining the relationship between teachers' organizational commitment and the behaviors of school administrators contributes to understanding effective leadership in schools. Servant leadership refers to having a philosophy that is committed to its organization and its employees. The concept of servant leadership, which has also been the subject of recent studies in the field of education, was chosen as the behavior of school administrators in this study, and it was aimed to examine the relationship of teachers with organizational commitment. In addition, it was aimed to reveal the relationship between teachers' displaying autonomy behaviors in the education process and organizational commitment. By examining leadership behaviors and organizational commitment in a sample of teachers working with students with special needs, it was aimed to obtain results specific to this group. Based on all these reasons, this study aimed to determine the relationship between the commitment and autonomy of teachers working in special education schools and their level of perception of their administrators as servant leadership. In this context, firstly, it was aimed to determine the organizational commitment levels of teachers, then to find out the relationship between the organizational commitment levels of teachers according to demographic variables, and finally to determine whether the servant leadership and autonomy behaviors perceived by teachers from their administrators are significant predictors of their organizational commitment. For this purpose, data were collected using the "Organizational Commitment Scale", "Servant Leadership Scale" and "Autonomy Behavior Scale" from 277 teachers working in 22 special education schools in the city center of Istanbul in the 2019-2020 academic year. One-way analysis of variance (ANOVA) was used to determine whether the organizational commitment levels of teachers differ according to their seniority and education level from the independent group "t" test. Teachers' perception of their administrators as servant leadership and whether their autonomy behavior predicted their organizational

commitment at a significant level was investigated by multiple linear regression analysis.

Findings regarding teachers' organizational commitment levels showed that teachers' levels of moral and self-seeking commitment, which are sub-dimensions of organizational commitment, were high, but their level of coercive commitment was low. Findings related to demographic variables showed that female teachers' level of moral commitment, which is the sub-dimension of organizational commitment, was significantly higher than male teachers, while the level of self-interested and forced commitment of male teachers was significantly higher than female teachers. In addition, while teachers' organizational commitment did not differ in all sub-dimensions according to their professional experiences, only their level of forced commitment differed significantly according to their education level. Multiple regression analysis results showed that servant leadership was only the negative predictor of the coercive sub-dimension of organizational commitment, while teacher autonomy was only the negative predictor of self-interested commitment of organizational commitment.

The results of the research showed that while teachers developed a higher level of commitment to their organizations based on the gains they gained from the organization with a higher level of commitment to the organization, their commitment to the organization was at a lower level with negative emotions. In particular, it was revealed that while female teachers showed more commitment based on internalizing the values of the organization, male teachers developed more commitment based on their interests. In the study that teachers' professional experiences did not show any difference in terms of their organizational commitment, it was determined that the education level of teachers with undergraduate education was higher than the teachers who had an associate degree. It also showed that teacher autonomy does not affect the level of moral commitment. It has been found that providing teachers with greater autonomy will reduce both self-interested and forced commitment. It has also been shown that servant leadership will also reduce coercive commitment, even if it does not affect teachers' moral commitment and self-interest. When these results are taken into consideration, it is possible to say that it has a positive effect on teachers' increase in their commitment

to their institutions in case of applying servant leadership and ensuring teacher autonomy.

Keywords: *Special Education, Organizational Commitment, Servant Leadership, Teacher Autonomy.*